

CIRCULACIÓ INTERNACIONAL DE LES PUBLICACIONS MÈDIQUES DELS PAÏSOS CATALANS DURANT EL PRIMER TERÇ DEL SEGLE XX

R. ALEIXANDRE, A. PORCEL, S. MARSET

Institut d'Estudis Documentals i Històrics sobre la Ciència
(Universitat de València - CSIC)

Introducció

La investigació mèdica té una especial importància a la societat a causa de la seva influència en el desenvolupament econòmic i cultural dels països i perquè el benestar i la salut constitueixen una de les més grans aspiracions de la humanitat. A més a més, és evident l'interès de les institucions i nacions per la difusió internacional de les seves investigacions com a signe indiscutible de prestigi i progrés en la societat.

Amb el present estudi, pretenem conèixer quina fou la presència internacional de les publicacions mèdiques dels Països Catalans durant el primer terç del segle XX, concretament des de 1900 fins al 1935. Entenem per circulació internacional la inclusió de treballs d'investigació en repertoris i bases de dades de difusió mundial, a l'abast, per tant, de tota la comunitat internacional.

Material i mètode

El punt de partida del present treball han estat els estudis de Carbonell (1985), Portela (1986), Herrero (1990), Pérez Salinas (1990) i Aleixandre (1991) en els quals es repleguen les publicacions mèdiques de tot l'Estat espanyol sense distinció de nacionalitats, i que foren analitzades en els repertoris bibliogràfics d'àmbit internacional disponibles durant el període en qüestió. Aquestes bibliografies són: la *Bibliographia Medica* (editada a París entre 1900 i 1902), l'*Index Medicus* (sèries 2a. i 3a., entre 1903 i 1926) i el *Quarterly Cumulative Index Medicus*, des de 1927 fins a

1935. Aquests repertoris són considerats com els que millor representen la literatura mèdica mundial de l'època.

La nostra tasca ha consistit a triar entre les 20.304 publicacions recollides, aquells articles de revista que van ésser publicats a revistes editades a alguna ciutat dels Països Catalans.

Les publicacions recollides s'han distribuït segons les revistes on foren publicades, les seves ciutats d'edició i els idiomes.

Resultats

En el període estudiat van ésser analitzats 20.304 articles espanyols publicats a 493 revistes (entre espanyoles i estrangeres, ja que es varen considerar no només les publicacions a revistes espanyoles, sinó també les que autors espanyols van fer a revistes estrangeres). La taula I ens mostra les 27 revistes més productives (aquelles amb més de 200 publicacions). Aquestes revistes superen les dues terceres parts del total de treballs (69,58%) i entre les quals es troben 10 revistes dels Països Catalans (7 de Barcelona, 2 de València i 1 de Palma).

Taula I. Distribució de les revistes espanyoles més productives (1990-1935).

Revistes	Núm. articles	%
<i>Siglo Médico</i>	1987	9,79
<i>Medicina Ibera</i>	1304	6,42
<i>Archivos de Medicina, Cirugía y Especialidades</i>	1288	6,34
<i>Revista de Medicina y Cirugía Práctica</i>	849	4,18
<i>Revista Iberoamericana de Ciencia Médicas</i>	746	3,67
<i>Archivos de Oftalmología Hispano-americanos</i>	636	3,13
<i>Revista Médica de Barcelona</i>	622	3,06
<i>Progresos de la Clínica</i>	597	2,94
<i>Clínica y Laboratorio</i>	506	2,49
<i>Pediatría Española</i>	483	2,38
<i>Revista Española de Medicina y Cirugía</i>	447	2,20
<i>La Clínica Moderna</i>	435	2,14
<i>Medicina de los Niños</i>	393	1,93
<i>Revista de Especialidades Médicas</i>	352	1,73
<i>Archivos de Cardiología y Hematología</i>	320	1,58

<i>Ars Médica: Revista de Medicina, Cirugía y Esp.</i>	314	1,55
<i>Revista de Sanidad Militar</i>	311	1,53
<i>Gaceta Médica Catalana</i>	311	1,53
<i>Crónica Médica</i>	295	1,45
<i>Revista Clínica de Madrid</i>	294	1,45
<i>Archivos Españoles de Pediatría</i>	260	1,28
<i>Archivos de Ginecopatía, Obstetricia y Pediatría</i>	252	1,24
<i>Actas Dermosifiliográficas</i>	246	1,21
<i>Anales de Medicina Interna</i>	236	1,16
<i>Annals de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau</i>	235	1,16
<i>Revista Valenciana de Ciencias Médicas</i>	208	1,02
<i>Revista Balear de Ciencias Médicas</i>	201	0,99
subtotal	14.128	69,58
18 revistes entre 200 i 100 articles	2.567	12,64
448 revistes amb menys de 100 articles	3.609	17,77
total	20.304	99,99

Font: *Bibliographia Medica* (1990-1902)
Index Medicus (2a. i 3a. sèries, 1903-1926)
Quarterly Cumulative Index Medicus (1927-1935)

Hem recollit 5.617 articles publicats a 28 revistes editades a ciutats dels Països Catalans. Aquesta xifra significa el 27,61% del total de publicacions de l'Estat espanyol. Més de la meitat d'aquests articles estan publicats a tan sols 7 revistes, les quals són totes de Barcelona excepte la valenciana *Crónica Médica*. Crida l'atenció el fet que una revista d'oftalmologia encapçala la taula i també la presència simbòlica al final de la taula de revistes que no tenen res a veure amb la medicina (taula 2).

Entre les ciutats d'edició de les revistes, la major activitat correspon, com era d'esperar, a Barcelona que amb 33 revistes, assoleix un percentatge del 81,47%. A València, s'editen 6 revistes i a Palma, Girona i Lleida, 2 (taula 3).

Respecte als idiomes de publicació, la llengua elegida majoritàriament pels autors és la castellana (93,11%) i per davant del català se situa el francès (3,1%). A la nostra llengua correspon tan sols el 1,77% (360 articles). No obstant això, treballs recents realitzats a l'Institut d'Estudis Documentals i Històrics sobre la Ciència en les quals, entre altres indicadors, s'estudia l'idioma que trien els metges espanyols per publicar els seus articles mostren resultats del 2,32% d'articles en català respecte a la resta d'idiomes.

Taula II. Distribució de les revistes catalanes amb circulació internacional (1900-1935).

Revistes	Ciutat	Núm. articles	%
<i>Archivos de Oftalmología Hispano-americanos</i>	B	636	11,32
<i>Revista Médica de Barcelona</i>	B	622	11,07
<i>Revista Española de Medicina y Cirugía</i>	B	447	7,96
<i>La Medicina de los Niños</i>	B	393	7
<i>Ars Medica</i>	B	314	5,59
<i>Gaceta Médica Catalana</i>	B	311	5,53
<i>La Crónica Médica</i>	V	295	5,25
<i>Archivos de Ginecopatía, Obstetricia y Pediatría</i>	B	252	4,49
<i>Annals de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau</i>	B	235	4,18
<i>Revista Valenciana de Ciencias Médicas</i>	V	208	3,7
<i>Revista Balear de Ciencias Médicas</i>	P	201	3,57
<i>Revista de Medicina y Cirugía</i>	B	198	3,52
<i>Revista de Ciencias Médicas de Barcelona</i>	B	183	3,26
<i>Revista de Higiene y de Tuberculosis</i>	V	142	2,52
<i>Annals de Medicina. Butlletí Mensual de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya</i>	B	140	2,49
<i>Revista Frenopática Española</i>	B	137	2,44
<i>Anales de la Academia y Laboratorio de Ciencias Médicas de Cataluña</i>	B	132	2,35
<i>Revista de Cirugía de Barcelona</i>	B	132	2,35
<i>Butlletí de la Societat Catalana de Pediatría</i>	B	70	1,25
<i>Medicina de los Niños</i>	B	58	1,03
<i>Archivos de Rinología, Laringología y Otología</i>	B	57	1,01
<i>Gaceta Balneología</i>	PM	56	1
<i>Gaceta Médica Catalana</i>	B	53	0,94
<i>Boletín Mensual del Colegio de Médicos de Gerona</i>	G	41	0,73
<i>Anales de Pediatría</i>	B	35	0,62
<i>Archivos de Terapéutica de las Enfermedades Nerviosas y Mentales</i>	B	33	0,59
<i>Revista Española de Electrorradiología Médica</i>	V	33	0,59
<i>Revista Barcelonesa de Enfermedades de Oído, Garganta y Nariz</i>	B	30	0,53
<i>Gaceta Sanitaria de Barcelona</i>	B	25	0,44
<i>Boletín Médico</i>	Ll	18	0,32
<i>Trabajos del Sanatorio Nacional de Fontilles</i>	A	18	0,32
<i>Archivos Institucionales de Medicina Práctica</i>	B	15	0,27
<i>Archivos Latinos de Rinología, Laringología y Otología</i>	B	15	0,27
<i>La Independencia Médica</i>	B	15	0,27
<i>Revista de Medicina y Farmacia</i>	B	14	0,25
<i>Unión Médica</i>	LL	12	0,21
<i>Revista Científica Profesional de Canet de Mar</i>	B	8	0,14

Anales de Medicina Legal, Psiquiatria y Anatomía Patológica	B	7	0,12
Clínica	B	6	0,11
Eco de las Matronas	B	5	0,09
Ophthalmologica	V	4	0,07
Revista Científica Profesional de Moncada	B	3	0,05
Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural	B	2	0,04
Revista de Medicina Legal, Criminología y Psiquiatria Forense	B	2	0,04
Anales del Instituto Nacional de Segunda Enseñanza de Valencia	V	1	0,02
Asamblea Anual del Colegio de Médicos de la Provincia de Gerona	G	1	0,02
Boletín del Dispensario y Hospital de Niños Pobres de Barcelona	B	1	0,02
Memorias de la Academia de Ciencias y Artes de Barcelona	B	1	0,02
Total articles		5.617	
Nombre de revistes		48	

A = Alacant

B = Barcelona

G = Girona

Ll = Lleida

PM = Palma

V = València

Font: *Bibliographia Medica* (1990-1902)

Index Medicus (2a. i 3a. sèries, 1903-1926)

Quarterly Cumulative Index Medicus (1927-1935)

Taula III. Distribució per ciutats d'edició de les revistes i els articles.

Ciutat	Núm. revistes	Núm. articles	%
Barcelona	33	4.576	81,47
València	6	683	12,16
Palma	2	257	4,57
Girona	2	42	0,75
Lleida	2	30	0,53
Fontilles (Alacant)	1	18	0,32
Canet de Mar (Barcelona)	1	8	0,14
Montcada (Barcelona)	1	3	0,05
Total	48	5.617	99,99

Font: *Bibliographia Medica* (1990-1902)

Index Medicus (2a. i 3a. sèries, 1903-1926)

Quarterly Cumulative Index Medicus (1927-1935)

Taula IV. Distribució per idiomes de les publicacions espanyoles.

Idioma	Núm. articles	%
Castellà	18.902	93,09
Francès	630	3,10
Català	360	1,77
Alemany	261	1,29
Anglès	103	0,51
Italià	37	0,18
Portuguès	9	0,04
Holandès	1	
Suec	1	
Total	20.304	99,98

Font: *Bibliographia Medica* (1990-1902)
Index Medicus (2a. i 3a. sèries, 1903-1926)
Quarterly Cumulative Index Medicus (1927-1935)

Conclusions

Veient els resultats obtinguts, es pot considerar que la presència i circulació internacional d'articles de medicina publicats a revistes dels Països Catalans és satisfactòria, ja que supera la quarta part de les de tot l'Estat espanyol.

Aquests treballs són publicats en una extensa varietat de revistes que són editades majoritàriament a Barcelona. No obstant, la major part dels treballs es concentren en unes quantes.

Finalment, cal afegir que la utilització del català fou escassa, encara que superior a les xifres actuals que ni tan sols arriben a l'1%.

Bibliografia

- Ortela Arcos A. La Aportación española a la literatura circulante en la comunidad médica internacional durante los períodos 1900-1901 y 1925-1926 [tesi de llicenciatura]. València: [s.n.], 1986.
- Carbonell Fornet L. La Aportación española a la literatura circulante en la comunidad médica internacional durante el decenio 1903-1912. Inventario, bibliometría y prosopografía [tesi doctoral]. València: [s.n.], 1986.

- Aleixandre R., Pérez Salinas I., Carbonell L., Herrero L., Portella A. La Aportación española a la literatura circulante en la comunidad médica internacional durante el período 1900-1935. En: I Congrés de Documentació Mèdica; 1989; València. València:[s.n.], 1989.
- Cueva A. de la, Aleixandre R., Pérez Salinas I., Agullo A. El Análisis de la actividad médica española a través de la base de datos IME/ Índice Médico Español (1978-1988). I Congrés de Documentació Mèdica; 1989; València. València: [s.n.], 1989.
- Herrero Cuco, L. A. La aportación española a la literatura circulante en la comunidad médica internacional durante el período 1913-1925 [tesi doctoral]. València, [s.n.], 1990.
- Pérez Salinas I. La Aportación española a la literatura circulante en la comunidad médica internacional durante el período 1927-1932. Inventario, thesaurus, bibliometría y prosopografía [tesi doctoral]. València, [s.n.], 1990.
- Aleixandre Benavent R. La Aportación española a la literatura circulante en la comunidad médica internacional durante el período 1933-1935. Inventario, thesaurus, bibliometría y prosopografía [tesi doctoral]. València: [s.n.], 1991.